

ความเป็นพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง*

CITIZENSHIP AND POLITICAL PARTICIPATION

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข
Rungnapa Yanyongkasemsuk
โอฬาร ถิ่นบางเตียว
Olam Thinbangtieo
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand.
E-mail: yrungnapa2002@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความเป็นพลเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการเมืองในระบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นการแสดงออกทางการเมือง และอำนาจอธิปไตยของประชาชน ที่สามารถแสดงออกได้หลากหลายรูปแบบ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง และทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงสำรวจในงานวิจัยนี้ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเพื่อเป็นกลุ่มจังหวัดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างไปพร้อมกับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยอาศัยประเด็นคำถามในแบบสอบถามเป็นแนวในการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง โดยให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง อยู่ในระดับน้อย ในขณะที่กิจกรรมการมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ เป็นกิจกรรมต้องอาศัยต้นทุนทางเศรษฐกิจ การเลือกตั้งเพียงประการเดียวจึงไม่อาจบ่งชี้ถึงความเป็นพลเมืองได้ 2) ทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นมากที่สุด เพราะเป็นการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองได้ง่ายที่สุด ในขณะที่การพูดคุยเรื่องการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และสำหรับการไปร้องเรียนหรือร้องทุกข์กับหน่วยงานราชการ และรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ประชาชนแทบไม่เคยกระทำ เพราะไม่เห็นว่าจะได้ผลหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

---

*Received: 9 June 2021; Revised: 27 July 2021; Accepted: 24 August 2021

Abstract

Citizenship is an essential element of democratic politics and political participation is a political expression and people's sovereignty that can be expressed in various ways. The objective of this research was to study the degree of citizenship roles and attitudes towards political participation of the Eastern region's people. The research methodology was mixed method between survey research and qualitative research. Survey research in this research, the sample was the voters in the Eastern region which calculated from random the provincial sampling to be sample provinces using the formula of Taro Yamane. In case of the qualitative research, the researcher interviewed the sample population while collecting quantitative data by relying on the questions in the questionnaire as a guideline for interview, then analyzed the relationship between quantitative and qualitative data.

The results of the research showed that 1) people in the Eastern region showed the low level of citizenship's roles with a focus on elections while other participation activities were required the economic capital, therefore, the merely election was not suffice for indicating the citizenship. 2) Attitudes towards political participation of the people of the Eastern region as a whole emphasized the highest priority to national and local elections because it was the easiest way to express the citizenship. While there was a moderate level of political discussion. Regarding to appealing or making a formal complaint with government agencies and gathering together, people were rarely do because they did not think that it would work or lead to any changes subsequently.

Keywords: Citizenship, Political Participation, Eastern Region

บทนำ

หากกล่าวถึงความเป็นพลเมืองในการเมืองระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นหัวใจสำคัญหนึ่งของความเป็นพลเมือง เพราะหากผู้คนไม่มีสำนึกความเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็คงจะไม่เกิด หรือเป็นไปอย่างไม่เต็มใจ ฉะนั้นสิ่งที่เราต้องการคือ พลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ที่มองการเมืองเป็นเรื่องของเราทุกคนในสังคมไทย เราเห็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองและทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศมาตลอด และในหลากหลายรูปแบบ อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น

การเติบโตของการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองส่วนหนึ่ง เป็นผลสำคัญจากอุดมการณ์เสรีนิยมที่เติบโตอย่างมากในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 ที่ทำให้นิยามความเป็นพลเมือง กลายเป็นเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ โดยมีข้อสมมติฐานว่า พลเมืองทุกคนมีเหตุผลและมีทางเลือกที่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะ

เป็นเรื่องของชนชั้นและเพศ ดังนั้น ความเป็นพลเมือง จึงเป็นตัวแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ ซึ่งทั้งปัจเจกชนและรัฐเอง ต่างผูกพันต่อกันและกันด้วยการต่างตอบแทนด้วยสิทธิและภาระหน้าที่ (Heywood Andrew, 2007)

ในงานของที.เอช. มาร์แชล และทอม บอททอมมอร์ (Marshall, T. H. and T. Bottommore, 1992) ชื่อ Citizenship and Social Class เขาได้นิยามความเป็นพลเมืองว่า คือ ความเป็นสมาชิกเต็มขั้นของคนในชุมชน โดยสิทธินั้นจะต้องพัฒนาภายใต้ชุมชนหรือรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางสังคม โดยสิทธิพลเมือง (Civil Rights) หมายถึง สิทธิที่จำเป็นต่อเสรีภาพส่วนบุคคล รวมทั้งเสรีภาพในการพูด การชุมนุม การรวมกลุ่ม การเคลื่อนไหว สิทธิที่จะได้รับความเท่าเทียมกัน สิทธิในทรัพย์สินของตนเอง สิทธิที่จะทำสัญญา ฯลฯ สิทธิทางการเมือง (Political Right) เป็นสิทธิที่ช่วยให้ปัจเจกชนมีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในชีวิตทางการเมือง โดยสิทธิทางการเมืองที่สำคัญ คือ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง และสิทธิทางสังคม (Social Right) เป็นสิทธิที่รับประกันถึงสิทธิทางสังคมที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดของความเป็นพลเมือง รวมถึงสิทธิในทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม สิทธิที่จะใช้ชีวิตอย่างมีอารยะที่สอดคล้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ของสังคมนั้น ๆ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับความเป็นพลเมือง คือ การเรียกร้องให้ปัจเจกชนต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบบนพื้นฐานของคุณธรรมพลเมือง

สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหลักที่จะทำให้ประชาชนได้แสดงออกทางการเมือง รวมทั้งได้แสดงออกถึงความเป็นพลเมือง รวมทั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยด้วย ลักษณะที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ (Center for Civic Education, 2007)

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชน คือ เจ้าของอำนาจอสูงสุด และคือที่มาของอำนาจในการปกครอง
2. ความเท่าเทียมกันทางการเมืองของประชาชน
3. อำนาจของรัฐบาลหรือผู้ปกครองจะต้องมาจากความยินยอมของผู้ใต้ปกครอง
4. การเลือกตั้งที่เสรี รวมทั้งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ
5. ประชาชนจะต้องได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่หลากหลายและเพียงพอ โดยเฉพาะจากสื่อที่เสรี เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารและมุมมองทางการเมืองที่สำคัญ

สำหรับพื้นที่ภาคตะวันออก ที่เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีทั้งที่ราบ ภูเขา แม่น้ำ ทะเล ฯลฯ และเป็นพื้นที่ที่มีความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจสูงมาก โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ให้พื้นที่ภาคตะวันออกเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมหนัก นิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ จนกระทั่งปัจจุบัน ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศยังคงให้ความสำคัญกับกับภาคตะวันออก ด้วยการกำหนดโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

เมื่อพิจารณากลับมาที่การเมืองในภาคตะวันออก พบว่า การเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกส่วนใหญ่ ตกอยู่ภายใต้การนำของกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่น ตระกูลชนชั้นนำในท้องถิ่น ที่หากเลือกตั้งเมื่อใด

ผลการเลือกตั้งก็จะอยู่ที่กลุ่มคนในตระกูลนี้ ๆ ซึ่งไม่สะท้อนของความแตกต่างหลากหลาย และความ เป็นพหุนิยม ที่เป็นหนึ่งในลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน ก็จะไม่ สะท้อนความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น เนื่องจากว่า ทุกอย่างในพื้นที่อยู่ภายใต้การดูแลของชนชั้นนำ ในท้องถิ่น หรือที่รู้จักกันดีว่าบ้านใหญ่ ผลการเลือกตั้งในด้านหนึ่งจึงสะท้อนกลับไปที่วัฒนธรรมอุปถัมภ์ และอำนาจนิยมที่ฝังรากลึกในสังคมไทย และโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ชนชั้นนำยังคงมีบทบาทนำในท้องถิ่น ดังนี้แล้วจึงนำไปสู่การตั้งคำถามถึงลักษณะความเป็นพลเมืองของประชาชนในภาคตะวันออก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ว่ามีลักษณะเช่นไร สอดคล้องกับการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงไร

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะช่วยทำให้เราเห็นภาพ ของการเมืองในท้องถิ่นภาคตะวันออก ที่ได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่ที่มีชนชั้นนำทางการเมืองหรือบ้านใหญ่อยู่ อัน ดูเป็นภาพที่ขัดแย้งกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการ วิจัยนี้ คือ การทำความเข้าใจลักษณะของความเป็นพลเมือง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนา การเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่ภาคตะวันออกได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประชาชนในภาคตะวันออกกับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง
2. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ เป็นส่วนหนึ่งจากงานวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในภาคตะวันออก ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่ กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยบทความวิจัยนี้ นำผลการศึกษาเรื่องการมีส่วน ร่วมทางการเมือง มาอธิบายและวิเคราะห์ในเชิงปรากฏการณ์ร่วมกับทฤษฎีและปรากฏการณ์ทาง สังคมการเมือง และตั้งข้อสังเกตบนหลักการความเป็นพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การวิจัยเชิงสำรวจในงานวิจัยนี้ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในภาคตะวันออก โดยคำนวณจากการสุ่มตัวอย่างจังหวัดเพื่อเป็นกลุ่มจังหวัดตัวอย่าง จากนั้นจึงคำนวณกลุ่มตัวอย่างจาก ประชากรผู้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในจังหวัดที่ได้ทำการสุ่มไว้ก่อนแล้ว โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตาราง 1 แสดงกลุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบสัดส่วนแยกตามจังหวัด

พื้นที่การศึกษา (จังหวัด)	จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ชลบุรี	961,466	211.411
ระยอง	454,799	100.003
สระแก้ว	402,873	88.585
รวม	1,819,138	400

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างไปพร้อมกับเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ โดยอาศัยประเด็นคำถามในแบบสอบถามเป็นแนวในการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย และเสนอร่างเครื่องมือต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้าง จากนั้นนำเครื่องมือไปตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยหาค่า IOC และได้ค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกข้อ และนำไปทดลองใช้กับประชาชนจังหวัดชลบุรี 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ และหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อ และความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดย ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และรายงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้วยการพูดคุยสัมภาษณ์ จากนั้นทำการตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์และประมวลผลทั้งแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยในส่วนของวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการช่วยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล และในส่วนของสัมภาษณ์ ได้ทำการจัดกลุ่มข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาเติมเต็มในส่วนของผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สำหรับวัตถุประสงค์ข้อแรก เพื่อศึกษาประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง อยู่ในระดับน้อย

ตาราง 2 (Table 2) แสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง

ลำดับ	การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง			อันดับ
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล	
1	ท่านไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนระดับชาติ เช่น ส.ส. ส.ว.	4.33	1.018	มากที่สุด	1
2	ท่านให้ความสนใจไปฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง	2.55	1.154	น้อย	6
3	ท่านเคยชักชวนเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	2.84	1.539	ปานกลาง	5
4	ท่านได้สมัครเข้าร่วมพรรคการเมืองหรือเป็นตัวแทนพรรคการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้ง	1.42	.967	น้อยที่สุด	12
5	ท่านติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองตลอดจนการบริหารงานของรัฐบาล	3.27	1.144	ปานกลาง	3
6	ท่านสนใจพูดคุยแลกเปลี่ยนวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลกับเพื่อน ๆ หรือสมาชิกในครอบครัว	2.87	1.149	ปานกลาง	4
7	ท่านเข้าพบปะพูดคุยกับนักการเมืองในท้องถิ่นเพื่อแจ้งให้ทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของตัวเองหรือคนในชุมชน	1.97	1.151	น้อย	7
8	ท่านร้องเรียนหรือร้องทุกข์หน่วยงานของรัฐ ในงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน	1.83	1.109	น้อย	8
9	ท่านใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารของรัฐตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสาร	1.78	1.119	น้อยที่สุด	9

10	ท่านเข้าร่วมหรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพลังต่าง ๆ เพื่อต่อรองและเรียกร้องกับรัฐบาล	1.66	1.014	น้อยที่สุด	11
11	ท่านเข้าร่วมชุมชนประท้วงเรียกร้องปัญหาหรือเกิดความไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐ	1.77	1.049	น้อยที่สุด	10
12	ท่านไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนระดับท้องถิ่น เช่น สมาชิก อบต. สท. สจ. นายก อบต. นายกเทศบาล นายก อบจ.	4.17	1.215	มาก	2
รวม		2.42	.957	น้อย	

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.42) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากระดับ ผลการศึกษาจัดแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ มาก ปากกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในระดับมาก คือ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนระดับชาติ เช่น ส.ส. ส.ว. (ค่าเฉลี่ย 4.33) และการไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนระดับท้องถิ่น เช่น สมาชิก อบต. สท. สจ. นายก อบต. นายกเทศบาล นายก อบจ. (ค่าเฉลี่ย 4.17) ทั้งสองกิจกรรมทางการเมืองล้วนแต่เป็นการเลือกตั้ง ที่เป็นกระบวนการที่จำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามวาระ

ระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในระดับปานกลาง มี 3 กิจกรรม คือ การติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง ตลอดจนการบริหารงานของรัฐบาล (ค่าเฉลี่ย 3.27) การสนใจพูดคุยแลกเปลี่ยนนิวกาชาดวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลกับเพื่อน ๆ หรือสมาชิกในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 2.87) และการชักชวนเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 2.84) ทั้งสามกิจกรรมนี้ล้วนแต่เป็นกิจกรรมระดับปัจเจกบุคคลที่สะท้อนถึงความสนใจในการเมืองของบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับชีวิตประจำวัน

ระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในระดับน้อย มี 3 กิจกรรม คือ การให้ความสนใจไปฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 2.55) การเข้าพบปะพูดคุยกับนักการเมืองในท้องถิ่นเพื่อแจ้งให้ทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของตัวเองหรือคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.97) และการร้องเรียนหรือร้องทุกข์หน่วยงานของรัฐ ในงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.83) ทั้งสามกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่หากปัจเจกบุคคลสนใจการเมือง และเห็นว่าการเมืองมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ก็จะไปตนเองเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนั้น แต่ระดับการแสดงบทบาททางการเมืองที่มีน้อยนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าจะบุคคลจะมีความสนใจทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม แต่ก็จะไม่ไปตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่พ้นไปจากปริณทลส่วนตัวเท่าใดนัก

ระดับการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในระดับน้อยที่สุด มี 4 กิจกรรม คือ การใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารของรัฐตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 1.78) การเข้าร่วมชุมชนประท้วงเรียกร้องปัญหาหรือเกิดความไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 1.77) การเข้า

ร่วมหรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพลังต่าง ๆ เพื่อต่อรองและเรียกร้องกับรัฐบาล (ค่าเฉลี่ย 1.66) และการสมัครเข้าร่วมพรรคการเมืองหรือเป็นตัวแทนพรรคการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 1.42) ทั้งสี่กิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่ปัจเจกบุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ของปัญหาการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกระบวนการทางกฎหมายหรือการเมือง โดยระดับของการพาตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมมีตั้งแต่การใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารของรัฐ ไปจนกระทั่งการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือการลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ต้นทุนในการเข้าร่วมค่อนข้างสูง

ฉะนั้น หากพิจารณาจากระดับของการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะพบว่า จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากไปจนน้อยที่สุด ลักษณะของการมีส่วนร่วมสะท้อนว่า ยิ่งกิจกรรมที่ต้องการความกระตือรือร้นมากเท่าไร ต้องการพลังของการมีส่วนร่วม และการคำนึงถึงความเป็นส่วนรวมมากเท่าไร ระดับของการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองก็น้อยลงไป ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบผกผัน

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในภาคตะวันออก ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มการแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองตามระดับการแสดงออก และอธิบายผ่านถ้อยคำจากการสัมภาษณ์ ดังมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงบทบาทความเป็นพลเมืองในระดับมาก คือ 1. การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนระดับชาติ เช่น ส.ส. ส.ว. (ค่าเฉลี่ย 4.33) และประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมมาก คือ การไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนระดับท้องถิ่น เช่น สมาชิก อบต. สท. สจ. นายก อบต. นายกเทศบาล นายก อบจ. (ค่าเฉลี่ย 4.17) จากการสอบถามและพูดคุย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นในภาพกว้าง ๆ ว่า การเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น คือ การมีส่วนร่วมที่จะสามารถแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองได้ง่ายที่สุด สะดวกที่สุด และมีต้นทุนในการดำเนินการน้อยที่สุด

“ไปเลือกตั้งทุกครั้ง ถ้ามีก็จะไปเลือกทุกครั้ง เป็นสิทธิของเรา” (คุณบี(นามสมมติ), 2557)

“สำคัญหมดนะ ทั้งเลือก ส.ส. เลือก อบจ. อบต....” (คุณรี(นามสมมติ), 2557)

“ส่วนใหญ่ที่ทำการเลือกตั้ง อย่างอื่นมันลำบาก เราทำงานไม่ว่างไปทำอย่างอื่น ไม่มีความรู้ด้วยยิ่งเรื่องกฎหมาย ๆ นี้ ไม่รู้เรื่องเลย ” (คุณนี(นามสมมติ), 2557)

“เรื่องเลือกตั้งนี้ รัฐเค้าจัดมาให้แล้ว เราก็แค่ไป ตอนไหนก็ได้ ง่าย สะดวกมาก อย่างอื่นเสียเวลากว่านี้” (คุณดี(นามสมมติ), 2557)

สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงถึงระดับบทบาททางการเมืองในระดับปานกลาง มี 3 ประเด็น คือ การติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง ตลอดจนการบริหารงานของรัฐบาล (ค่าเฉลี่ย 3.27) การสนใจพูดคุยแลกเปลี่ยนวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลกับเพื่อน ๆ หรือสมาชิกในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 2.87) และการเคยชักชวนเพื่อนบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 2.84)

จากการสอบถามและพูดคุย กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความเห็นว่า

“ชอบดูข่าว เค้าบอกว่าใครเป็นยังไง บ้านเมืองเป็นยังไง ตาไม่ตีแล้ว ดูที่วิ้งกว่า” (คุณจี(นามสมมติ), 2557)

“ดูทีวีนี้แหละ เข้ามาก็ต้องเปิดแล้ว เราก็จะมีอะไรไปคุยกับคนอื่น” (คุณซี(นามสมมติ), 2557)

สำหรับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในครอบครัว หรือการชักชวนสมาชิกหรือเพื่อนบ้านไปเลือกตั้ง กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นดังนี้

“ส่วนใหญ่ก็คุยกับคนที่แนวทางเดียวกัน ความเห็นไม่เหมือนกันเราไม่คุยหรอก พูดกันไม่รู้เรื่อง” (คุณซี(นามสมมติ), 2557)

“การเมืองช่วงนี้ มันตรงใจ ยิ่งในบ้านไอ้โห แนวเดียวกันทั้งบ้าน ... ยิ่งคุยเรารู้สึกว่าพวกเสื้อ... มันแย่จริง ๆ โททก ใส่ร้าย หยาบคาย อย่าให้พูดเลย...นี่ถ้าจะให้ไปเข้าร่วมชุมนุมอะไรที่กรุงเทพฯ ถ้าว่างจะไปนะ...” (คุณที(นามสมมติ), 2557)

“เรียกว่าชนมัย...บอกเค้าว่า ไปเลือกยัง อย่าลืมนะ อย่างนี้เค้าเรียกชนมัย” (คุณลี(นามสมมติ), 2557)

สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นในบทบาทความเป็นพลเมืองในระดับน้อย คือ การให้ความสนใจไปฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 2.55) การเข้าพบปะพูดคุยกับนักการเมืองในท้องถิ่นเพื่อแจ้งให้ทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของตัวเองหรือคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.97) และการร้องเรียนหรือร้องทุกข์หน่วยงานของรัฐ ในงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (ค่าเฉลี่ย 1.83)

จากการสอบถามและพูดคุย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นในภาพกว้าง ๆ ว่า สำหรับการปราศรัยหาเสียง ไม่ค่อยได้ไปฟัง เพราะมีคนที่ต้องการเลือกอยู่ในใจอยู่แล้ว ในขณะที่การเข้าไปพบปะพูดคุยกับนักการเมืองท้องถิ่น ไม่ค่อยได้ไปหรือไม่เคยไป เนื่องจากรู้สึกว่าเข้าถึงยาก หากจะติดต่อพูดคุย ก็จะเป็นก้านันผู้ใหญ่บ้านมากกว่าจะเป็นตัวแทนระดับอื่น ๆ และสำหรับการร้องทุกข์กับหน่วยงานรัฐ ก็แทบไม่เคยไป เนื่องจากว่ายุงยาก และคิดว่าไม่มีผลอะไร

“ไม่เคยฟัง เราได้อยู่แล้วว่าเราจะเลือกใคร...” (คุณปี(นามสมมติ), 2557)

“นักการเมืองท้องถิ่นหรือ สส. หรือ สท.อะไร ไม่เคยหรอก มีอะไรที่คุยกับผู้ใหญ่บ้านนะ คนบ้านเดียวกัน คุยกันง่ายกว่า” (คุณกี(นามสมมติ), 2557)

“ไม่เคยหรอก ...ไม่รู้สิ...(นักการเมืองท้องถิ่น) เข้าถึงยากด้วย ก็เลือกให้เค้าเข้าไปทำงานละกัน” (คุณวี(นามสมมติ), 2557)

“ถ้ามีปัญหาอะไรก็บอกผู้ใหญ่ แต่ถ้าคิดว่าเค้าทำไม่ได้ ก็ปล่อย...ไม่เคยไปทำหนังสือร้องเรียนอะไร ยุงยาก เสียเวลา เอาจริง ๆ ส่งไปแล้วจะไปหมกไปกองอยู่ตรงไหนก็ไม่รู้ อย่างดีกว่า” (คุณจี(นามสมมติ), 2557)

สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทความเป็นพลเมืองในระดับน้อยที่สุด มีทั้งสิ้น 4 อันดับ คือ การใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารของรัฐตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 1.78) การเข้าร่วมชุมชน

ประท้วงเรียกร้องปัญหาหรือเกิดความไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐ (ค่าเฉลี่ย 1.77) การเข้าร่วมหรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพลังต่าง ๆ เพื่อต่อรองและเรียกร้องกับรัฐบาล (ค่าเฉลี่ย 1.66) และอันดับสุดท้ายคือ การสมัครเข้าร่วมพรรคการเมืองหรือเป็นตัวแทนพรรคการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้ง (1.42) จากการสอบถามและพูดคุย กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นในภาพกว้าง ๆ ว่า การเข้าไปติดต่อดี ๆ ก็ตามกับหน่วยงานภาครัฐมีความยากลำบาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากต้องทำงาน และอีกส่วนคือ ไม่เชื่อว่า ตนเองจะไปเรียกร้องหรือใช้สิทธิใด ๆ และจะประสบความสำเร็จ และในส่วนของ การเข้าร่วมกลุ่มเป็นพลังทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนประเด็นที่เกี่ยวกับรัฐบาลหรือการบริหารงาน ก็พบว่าไม่ได้ทำส่วนนี้ หากจะทำก็ทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์กับสังคมหรือเป็นประเด็นสังคมมากกว่าประเด็นการเมือง และในส่วนของ การสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ก็ไม่ใช่สิ่งที่ จะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากเข้าใจว่า การจะเป็นสมาชิกพรรค นั้นเสียเวลา และต้องรู้จักผู้คนแบบที่เรียกว่า “วงใน”

“เราไม่รู้จักใครเป็นการส่วนตัว จะให้ไปสมัครเป็น ส.ส. ... จริง ๆ แต่ก่อนเคยคิดนะ อยากจะเป็น อยากจะรู้เค้าทำอะไรกัน ทำไมงบมันไม่มา มันหายไปไหน แต่อย่างไรว่า เรามั่นตัวเล็ก ...ยาก” (คุณพี(นามสมมติ), 2557)

“อย่างทีไร ๆ กัน จะลงสมัครอะไร มันไม่ใช่ง่าย...เรามั่นคนหาเข้ากินค่า จะเอาอะไรไปสู้” (คุณทวี(นามสมมติ), 2557)

“ไม่ไปหรอกขุมนุม ดูทีวีเอา ส่งใจไปเชียร์ แต่ไม่ไปหรอก ต้องค้าขาย ไปขุมนุมกับเค้าที่ ใครจะขายของ” (คุณฉี(นามสมมติ), 2557)

“เอาจริง ๆ นะ หลาย ๆ เรื่อง เราก็เห็นว่ามันไม่ดี ไม่ถูก แต่จะทำอะไรได้ ตัวเล็กแค่นี้ เงินก็ไม่มี เกิดไปร้องอะไรขึ้นมา โดนจับ ไม่มีเงินประกันตัวนะ บางครั้งก็ต้องเลยตามเลย ปิดหูปิดตา” (คุณกี(นามสมมติ), 2557)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาและการสัมภาษณ์ข้างต้นพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อแสดงออกถึงความเป็นพลเมือง มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจค่อนข้างมาก โดยสิ่งที่ เป็นข้อสังเกตคือ เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นต่อบทบาทในการแสดงออกซึ่งความเป็นพลเมือง ทั้งในระดับมากและน้อยที่สุด คือ สถานะทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ กระบวนการการมีส่วนร่วมที่ไม่ยุ่งยาก เช่น การเลือกตั้ง ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ล้วนแต่เอื้อต่อการตัดสินใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ไม่ยากนัก ประกอบกับการเลือกตั้งไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย และมีทั้งการรณรงค์ ชักชวนจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สมัคร ถือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ผู้คนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ไม่ยาก ในขณะที่การเข้าร่วมหรือรวมกลุ่มเป็นกลุ่มพลังต่าง ๆ เพื่อต่อรองและเรียกร้องกับรัฐบาล และการเข้าร่วมขุมนุมประท้วงเรียกร้อง พบว่า เหตุผลของการไม่เข้าร่วม ก็เป็นเหตุผลด้านเศรษฐกิจเช่นกัน สอดคล้องกับงานของ Ellen Quintelier and Marc Hooghe ที่ศึกษากลุ่มวัยรุ่นประเทศเบลเยียม และพบว่า สถานะทางเศรษฐกิจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง นั่นหมายความว่า การตัดสินใจเข้า

ร่วมกิจกรรมทางการเมืองนี้ มีต้นทุนที่กลุ่มตัวอย่างต้องคิดคำนวณอย่างมาก เพราะการเข้าร่วมหมายถึงทั้งเวลาและเงินที่จะต้องเสียไป รวมทั้งหากถูกจับกุมจากการเข้าร่วมชุมนุม ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ก็เกิดความกังวลว่าจะไม่มีเงินประกันตัว และครอบครัวจะเดือดร้อน (Quintelier, Ellen and Marc Hooghe, 2012)

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเลือกตั้งกับการติดตามข่าวสารบ้านเมืองและการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการเมือง หากพิจารณาในแง่ความถี่ การมีส่วนร่วมประการหลังเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำสะท้อนถึงลักษณะที่สำคัญของความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับหนึ่ง แต่ระดับค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลับน้อยกว่าการเลือกตั้งที่มีการจัดขึ้นตามวาระ สิ่งนี้เป็นข้อสังเกตที่อาจทำให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความเป็นพลเมืองกับการเลือกตั้งว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น นั่นคือ เป็นพลเมืองต้องไปเลือกตั้ง ในขณะที่กิจกรรมอื่น ๆ แม้จะทำมากกว่าแต่สัมพันธ์กับความเป็นพลเมืองมากกว่า

อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อสังเกตจากผลการศึกษา คือ ในภาพรวมของระดับความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับน้อย คำถามที่เกิดขึ้นคือ เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองมาตั้งแต่ 2475 มีการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น และในพื้นที่ภาคตะวันออก ก็มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งเมืองพัทยา สิ่งหนึ่งที่เราอาจทำความเข้าใจได้คือพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีบ้านใหญ่ ที่ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีบทบาทอยู่มาก ดังเห็นได้จากผลการเลือกตั้งในปี 2554 ที่กลุ่มบ้านใหญ่ในพื้นที่ต่าง ๆ ยังคงได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ นั่นคือการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นการแสดงออกของความเป็นพลเมืองที่อยู่ในระดับมาก ในขณะที่การมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ กลับมีน้อยกว่า และไม่ใช้การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสำหรับผลการเลือกตั้งในปี 2562 (โหวต 1 คนบางเตียว, 2562) ที่แม้จะปรากฏว่าในพื้นที่ภาคตะวันออก ตัวแทนจากพรรคอนาคตใหม่ ได้รับเลือกตั้งเข้าไป แต่โดยภาพรวมบ้านใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกก็ยังคงรักษาพื้นที่ของตนเองเอาไว้ได้ ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับงานของ Wendy K. Tam Cho, James G. Gimpel and Tony Wu ที่กล่าวว่า สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงขึ้น แม้จะมีความเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่การที่บุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่สูงนัก แต่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า แต่เข้าร่วมน้อยกว่า นั้นชี้ให้เห็นว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นเหมือนแรงจูงใจทางการเมือง เช่นเดียวกับกับผลการศึกษาที่การแสดงออกซึ่งความเป็นพลเมืองที่อยู่ในระดับมากคือ การเลือกตั้ง ในขณะที่ด้านอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 3.5 แสดงถึงปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อบทบาทความเป็นพลเมืองของประชาชนในภาคตะวันออก (Tam Cho, Wendy K., James G. Gimpel and Tony Wu, 2006)

องค์ความรู้การวิจัย

การเลือกตั้งยังคงเป็นกระบวนการที่ประชาชนเห็นว่าคือสิ่งที่สะท้อนความเป็นพลเมือง แต่ในพื้นที่ที่มีผู้มีอิทธิพลทางการเมือง การเลือกตั้งอาจไม่ได้บ่งชี้ความเป็นพลเมืองที่มีของประชาชน เพราะหากการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นตามวาระมีค่าเฉลี่ยที่สูง กิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ก็ควรที่จะสูงตาม ไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะมีส่วนมากเท่าใด ก็ไม่ได้บอกว่าประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากเท่าไรนั้น นั่นเพราะยังมีอีกหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อพิจารณาในภาพรวม ถือได้ว่า อยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะในระดับใด ประชาชนต่างให้ความสนใจและพร้อมที่จะเข้าร่วมเพื่อแสดงออกถึงความเป็นพลเมือง แต่สำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ เช่น การร้องเรียนเรื่องราวต่าง ๆ หรือการให้ข้อเสนอแนะ พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม น้อยมาก โดยให้ความเห็นในทำนองว่าไม่เห็นผลหรืออาจไม่เห็นผลหากดำเนินการ ในส่วนนี้อาจ เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีกระบวนการที่เกี่ยวข้องค่อนข้างมากและใช้เวลานาน จึงทำให้รู้สึกว่าการเห็นผลอาจไม่ชัดเจน ประกอบกับวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ที่มีผู้นำท้องถิ่น และบ้านใหญ่ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งในทางหนึ่งก็ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเรื่องนี้

มีประเด็นที่ผู้วิจัยปรับมาจากผลการวิจัย โดยเป็นข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ ประกอบด้วย

- 1) ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทที่หลากหลาย
- 2) ควรเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นทางสังคมการเมืองอย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบอุปถัมภ์กับการเลือกตั้งและกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ
- 2) ควรศึกษาการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นในสองช่วงเวลา เพื่อศึกษาถึงบทบาทและอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์กับโครงสร้างสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

เอกสารอ้างอิง

- คุณกิ (นามสมมติ). (24 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณจี (นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณฉี (นามสมมติ). (28 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณชี่ (นามสมมติ). (11 มิถุนายน 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณตี (นามสมมติ). (24 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณทวี (นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณที (นามสมมติ). (17 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณนี (นามสมมติ). (28 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณบี (นามสมมติ). (25 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณปี (นามสมมติ). (11 มิถุนายน 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)

- คุณวี (นามสมมติ). (11 มิถุนายน 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณวี (นามสมมติ). (11 มิถุนายน 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณสี (นามสมมติ). (25 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- คุณพี (นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2557). บทบาทความเป็นพลเมือง. (รัฐสภา ยรรยงเกษมสุข, ผู้สัมภาษณ์)
- โอฟาร ถิ่นบางเตียว. (2562). กลุ่มบ้านใหญ่บางแสน (ตระกูลคุณปลื้ม) กับการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 8(1), 49-80.
- Center for Civic Education. (2006). *The Concepts and Fundamental Principles of Democracy*. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2557 จาก <https://1th.me/bEMpV>.
- Marshall, T. H. and T. Bottommore. (1992). *Citizenship and Social Class*. London : Pluto Press.
- Quintelier, Ellen and Marc Hooghe. (2012). “The Impact of Socio-economic Status on Political Participation”, *Democracy in Transition*. Berlin : Springer.
- Tam Cho, Wendy K., James G. Gimpel and Tony Wu. (2006). “Clarifying the Role of SES in Political Participation: Policy Threat and Arab American Mobilization”. *The Journal of Politics*, 68(4), pp977 – 991.
- Heywood, Andrew. (2007). *Politics*. New York : Palgrave Macmillian.